

ЧУДИК Н. О.,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінального права і процесу
юридичного факультету
(Тернопільський національний
економічний університет)

НЕМОСКАЛЬОВ А. Є.,

студент юридичного факультету
(Тернопільський національний
економічний університет)

УДК 343.81

ОСОБЛИВОСТІ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАНЬ НЕПОВНОЛІТНІМИ ОСОБАМИ

У статті здійснено дослідження особливостей відбування покарання неповнолітніми особами у виховних колоніях, куди їх направили для виправлення і ресоціалізації.

Ключові слова: неповнолітні особи, виховна колонія, термін відбування покарання, кримінальна відповідальність, попередження.

В статье проведено исследование особенностей отбывания наказания несовершеннолетними лицами в воспитательных колониях, куда их направили для исправления и ресоциализации.

Ключевые слова: несовершеннолетние лица, воспитательная колония, срок отбывания наказания, уголовная ответственность, предупреждение.

In this article we study peculiarities of serving punishment of minors in educational colonies. Which destination in order to correct and resocialization of these people.

Key words: minors, educational colony, term of serving punishment, criminal liability, warning.

Вступ. На даному етапі розвитку Української незалежної демократичної держави все більше зростає рівень злочинності. На лаві підсудних з'являються неповнолітні особи, які вчиняють злочини, тим самим привертаючи до себе велику увагу. Теоретичною основою написання статті є праці провідних українських учених, які впродовж довгого часу займалися дослідженням даної тематики: Г.С. Семаков, А.П. Гель, А.Х. Степанюк, В.О. Джужа, В.О. Корчинський і багато інших. Неповнолітні особи – це особи віком від 14 до 18 років. Згідно з чинним законодавством України до неповнолітніх осіб (осіб, які не досягли 18-річного віку) може застосовуватися кримінальна відповідальність. Згідно з ч. 1 ст. 22 Кримінального кодексу України (ККУ) кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років. Це так званий загальний вік кримінальної відповідальності. Проте законодавством передбачене і зниження віку кримінальної відповідальності – від 14 до 16 років [2]. Це зумовлено тим, що особа в 14 років уже усвідомлює шкоду, небезпечність та протиправність скоєних злочинів. Соціальна занедбаність неповнолітніх, відсутність чітких моральних орієнтирів сприяють виникненню та поширенню негативних явищ у середовищі неповнолітніх. Серед них зустрічаються ті особи,

які порушують закон. У певних випадках держава змушена притягувати їх до кримінальної відповідальності, в тому числі і до позбавлення волі в спеціальних виховних установах [4, с. 112–114].

На сьогодні це 11 виховних колоній, які входять до складу кримінально-виконавчої системи України; 10 з них виконують покарання у виді позбавлення волі на певний строк стосовно осіб чоловічої статі, які вчинили злочин у віці від 14 до 18 років (ч. 2 ст. 11, ст. 19 КВК України) [10, с. 326]. Відповідно до Кримінально виконавчого кодексу, який передбачає, що неповнолітні засуджені віком від 14 до 18 років відбувають покарання в одній виховній установі, як правило, наближеній до місця мешкання засудженого, що має особливе значення для збереження соціально корисних зв'язків та допомагає соціальній адаптації після звільнення. З метою закріплення результатів виправлення, завершення загальноосвітнього або професійно-технічного навчання засуджені, які досягли 18-річного віку, можуть бути залишені у виховній колонії до закінчення строку покарання, але не довше ніж до досягнення ними 22 років (ст. 148 КВК) [1]. Залишення засуджених, які досягли 18-річного віку, у виховній колонії відбувається за рішенням педагогічної ради, постановою начальника колонії, погодженою зі службою у справах неповнолітніх. На таких засуджених поширюються умови відбування покарання, норми харчування і матеріально-побутового забезпечення, встановлені для неповнолітніх засуджених. Умови праці осіб, які досягли 18-річного віку, встановлюються відповідно до законодавства про працю. Однак закон передбачає, що засуджені, які досягли 18-річного віку, можуть бути переведені із виховної колонії для дальшого відбування покарання до виправної колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання. Питання про переведення засудженого, який досяг 18-річного віку, з виховної колонії до виправної колонії вирішується ДДУПВП за рішенням педагогічної ради і поданням начальника виховної колонії, погодженим зі службою у справах неповнолітніх. Засуджені неповнолітні користуються всіма правами та мають обов'язки, передбачені кримінально-виконавчим законодавством. Крім зазначених, у виховних колоніях засуджені мають права, визначені статтею Кримінально-виконавчого кодексу (ст. 143). За цією статтею неповнолітні засуджені мають право для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби витратити кошти, які вони заробили в колонії, в сумі до 100% мінімального розміру заробітної плати, одержувати щомісяця короткострокове і 1 раз на 3 місяці тривале побачення, одержувати протягом року 9 посилок і 4 бандеролі. При сумлінній поведінці і ставленні до праці та навчання після відбуття не менше 1/4 строку покарання засуджені мають право на поліпшення умов тримання [9, с.400].

Закон встановив, крім передбачених статтями 130, 145 КВК, окремі заходи заохочення та стягнення, що застосовуються до неповнолітніх. За сумлінну поведінку і ставлення до праці та навчання, активну участь у роботі самодіяльних організацій і виховних заходах до засуджених неповнолітніх можуть застосовуватися такі заходи заохочення: надання права відвідувати культурно-видовищні та спортивні заходи за межами виховної колонії у супроводі працівників колонії, надання права виходу за межі виховної колонії у супроводі батьків чи інших близьких родичів. Тривалість виходу за межі колонії встановлюється начальником колонії, але не може перевищувати 8 годин [7, с. 624].

А за порушення порядку і умов відбування покарання до засуджених неповнолітніх можуть застосовуватися такі заходи стягнення: попередження – це роз'яснення порушнику, що його поведінка не відповідає встановленим вимогам, догана – це дисциплінарне стягнення, яке застосовується до порушника у зв'язку із невиконанням вимог; призначення на позачергове чергування щодо прибирання приміщень і території колонії, скасування поліпшених умов тримання, передбачених ст. 143 КВК; поміщення в дисциплінарний ізолятор на строк до 10 діб із виведенням чи без виведення на навчання або роботу. У виховних колоніях організовується єдиний навчально-виховний процес, що поєднує у собі загальноосвітню та професійну підготовку з залученням неповнолітнього засудженого до трудової діяльності з метою його виправлення та підготовки до самостійного життя на волі [5, с. 700–701]. Для успішної реалізації складних та багатопланових завдань колонії до організації виховного

процесу залучаються педагоги та психологи, які проводять спеціальні заходи (програми) щодо виправлення неповнолітніх, їх соціальної адаптації з урахуванням фізіологічних особливостей, особистісних якостей, інтересів, установок тощо.

Для надання допомоги адміністрації виховної колонії в організації навчально-виховного процесу і зміцненні матеріально-технічної бази колонії, вирішенні питань соціального захисту засуджених, трудового і побутового влаштування осіб, які звільняються, при виховних колоніях створюється піклувальна рада з представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій (ст. 149 КВК), організація і діяльність якої визначаються положенням, яке затверджується Кабінетом Міністрів України. Також із метою підвищення ефективності виховного впливу на засуджених і надання допомоги адміністрації виховної колонії при відділеннях соціально-психологічної служби можуть створюватися батьківські комітети. Діяльність батьківського комітету визначається положенням, яке затверджує начальник виховної колонії [6, с. 211–215]. Участь громадськості в роботі виховних колоній спрямована на нейтралізацію негативних соціально-психологічних факторів відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк, підтримку та закріплення соціально корисних зв'язків, на профілактику рецидиву як у період відбування покарання, так і після звільнення [3, с. 128].

Отже, згідно з дослідженням даної тематики можна зробити висновок, що неповнолітні особи, які відбувають покарання, є більш законодавчо захищеними, ніж повнолітні, тому що кримінально-правовим засобом впливу на осіб, які вчинили злочини, є покарання. Його застосування ефективно впливає на засудженого, дозволяючи не лише виправити його, а й також запобігти вчиненню ним нових злочинів. Разом із тим реалізація будь-якого покарання пов'язана зі значним примусом засудженого, позбавленням чи обмеженням його найістотніших прав і свобод. Узагальнюючи все це, можна зазначити, що неповнолітні здійснюють злочини через соціальні чинники суспільства, недбалість батьків і осіб, які зобов'язувалися проводити виховні і роз'яснювальні роботи.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 21 липня 2015 р.: (офіц. текст). – К.: А.В. Паливода, 2015. – 104 с. (Кодекси України).
2. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 21 січня 2013 року: (офіц. текст). – К.: А.В. Паливода, 2013. – 216 с.
3. Кримінально-виконавче право України: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / За ред. проф. А.Х. Степанюка. – Х.: Право, 2006. – 128 с.
4. Конспект лекцій з кримінально-виконавчого права / М.В. Романов; ГО «Харківська правозахисна група». – Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2015. – С. 112–114.
5. Кримінально-виконавче право України: підручник / К82 О.М. Джужа, І.Г. Богатирьов, О.Г. Колб, В.В. Василевич та ін.; За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О.М. Джужи. – К.: Атіка, 2010. – С. 700–701.
6. Кримінально-виконавче право: підручник / В.В. Голіна, А.Х. Степанюк, О.В. Лисодед та ін.; за ред. В.В. Голіни і А.Х. Степанюка. – Х.: Право, 2011. – С. 211–215.
7. Гель А.П., Семаков Г.С., Яковець І.С. Кримінально-виконавче право України: навч. посібник / За ред. проф. А.Х. Степанюка. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 624 с.
8. Кримінально-виконавче право: навчальний посібник / Вид. 2-ге, зм. і доп. / За ред. Т.А. Денисової. – К.: Істина, 2010. – 400 с.
9. Бадира В.А., Денисов С.Ф., Денисова Т.А., Мінаєв М.М., Хашев В.Г. Кримінально-виконавче право: навчальний посібник / За ред. Т.А. Денисової. – К.: Істина, 2008. – 400 с.
10. Кримінально-виконавче право: підручник для студ. вузів / В.В. Голіна, А.Х. Степанюк, О.В. Лисодед; [та ін.]; за ред.: В.В. Голіна; за ред.: А.Х. Степанюк; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків: Право, 2011. – С. 326.

